

Sammanfattning av Europadomstolens dom den 9 oktober 2003 i målet Slivenko mot Lettland, nr 48321/99 (Grand Chamber)

Vid tidpunkten för Lettlands självständighet hade sökandena, en mor och dotter, bott i Lettland nästan hela sina liv. Lettiska myndigheter beslutade dock att de skulle utvisas i enlighet med ett fördrag mellan Ryssland och Lettland om att ryska officerare och deras familjer skulle lämna landet och tas emot av Ryssland. Med hänsyn emellertid till att familjen hade starka band till Lettland som var oberoende av den sovjetiska makten ansåg en majoritet i Europadomstolen att utvisningen utgjorde en oproportionerlig begränsning av sökandenas rätt till respekt för sitt privatliv enligt artikel 8.

Bakgrund

Sökandena i målet, en kvinna, TS, och hennes vuxna dotter, KS, är båda av rysk etnicitet. TS flyttade till Lettland tillsammans med sina föräldrar när hon var en månad gammal. TS far var militärofficer i Sovjetunionen. TS gifte sig 1980 med en sovjetisk militärofficer, NS, som hade flyttat till Lettland 1977. Dottern, KS, är född och uppvuxen i Lettland. TS far lämnade armén i 1986. NS pensionerades från det militära under våren 1994.

Den nationella prövningen

Lettiska migrationsmyndigheter beslutade under augusti 1996 att utvisa sökandena från Lettland. Utvisningsbeslutet var förenat med ett femårigt återreseförbud. Sökandenas överklagande avslogs slutgiltigt av Lettlands Högsta domstol i juli 1998. Högsta domstolen ansåg att sökandena var skyldiga att lämna Lettland eftersom de var medlemmar av NS familj, i enlighet med det fördrag som 1994 ingicks mellan Ryssland och Lettland om tillbakadragande av ryska trupper från Lettland efter landets självständighet. Sökandena flyttade till Ryssland under juli 1999 där de ansökte om och beviljades ryskt medborgarskap. Återreseförbudet upphörde att gälla i augusti 2001. Under slutet av 2001 fick sökandena tidsbegränsade viseringar för att besöka Lettland där TS föräldrar alltså var bosatta.

Parternas huvudsakliga inställning i Europadomstolen

Sökandena anförde bl.a. följande. – Utvisningen från Lettland kränkte deras rätt till skydd för privat- och familjeliv enligt artikel 8. Lettiska myndigheters bedömning grundades på en felaktig tolkning av 1994 års fördrag. Fördraget tar inte sikte på situationer där familjemedlemmar bosatt sig i Lettland av andra skäl än familjeanknytning till en rysk militärofficer som omfattas av fördraget. Därmed saknade utvisningen lagstöd. Vidare var utvisningen inte motiverad av något av de enligt artikel 8 legitima ändamålen. Vidare kan utvisningen inte heller anses ha varit nödvändig i ett demokratiskt samhälle då sökandena var helt och hållet integrerade i Lettland. Utvisningen innebar också att sökandena skiljdes från TS gamla föräldrar.

Lettland anförde bl.a. följande. – Utvisningen måste ses i ljuset av Sovjetunionens olagliga ockupation av Lettland. Även om utvisningen utgjorde en begränsning av sökandens rättigheter enligt artikel 8 var denna förenlig med både fördraget från 1994 och med Europakonventionens artikel 8. Utvisningen syftade till att skydda nationell säkerhet och förebygga oordning och brott, vilka är legitima ändamål enligt artikel 8. Det ska också beaktas att fördraget inte gör någon åtskillnad mellan nära släktingar

som kom till Lettland i samband med en anhörig officers tjänstgöring i landet och nära släktingar som bodde i Lettland innan officeren påbörjade sin tjänstgöring. Detta innebär att det saknas betydelse att TS far inte omfattas av fördraget, eftersom sökandena i varje fall är nära släktingar till NS som omfattas av fördraget. Vidare kan sökandena inte anses ha integrerats i Lettland, bl.a. med hänsyn till att de inte valt att bosätta sig i Lettland utan endast kom dit i samband med en familjemedlems tjänstgöring i det militära samt då sovjetiska militärer delvis levde sina liv åtskilt från den lettiska befolkningen. Vidare behärskar sökandena inte till fullo det lettiska språket. De förhållandena att sökandena är rysktalande, är ryska medborgare och har boende i Ryssland talar snarast för att de har integrerats i det ryska samhället och inte i det lettiska. TS föräldrar har vidare inte haft någon hushållsgemenskap med sökandena och någon bevisning för att de regelbundet skulle ha varit i behov av sökandenas hjälp, av medicinska eller andra skäl, har inte framkommit. Sökandena har dessutom möjlighet att få visering till Lettland för att besöka TS föräldrar.

Europadomstolens bedömning

Europadomstolen har först att avgöra om sökandena kan anses ha haft ett privat- eller familjeliv eller hem i Lettland i artikel 8:s mening och om i så fall utvisningen från Lettland innebar en inskränkning av rätten till respekt för dessa rättigheter. Europadomstolen har i sin praxis avseende utvisnings- och utlämningsmål konsekvent betonat familjelivsaspekten, vilken har bedömts innefatta ett verkligt familjeliv, vanligen begränsat till att endast omfatta kärnfamiljen, som har etablerats av utlänningar i en konventionsstat där de är lagligen bosatta.

Europadomstolen observerar att enligt dess praxis har utvisningen av långvariga migranter¹ behandlats både utifrån begreppet privatliv och begreppet familjeliv. Viss betydelse har fästs vid graden av social integration av de berörda personerna. I förevarande mål utvisades sökandena från landet där de sedan födseln har utveckla ett sådant nätverk av personliga, sociala och ekonomiska band som utgör varje människas privatliv. Utvisningen innebär också att sökandena förlorade sitt hem. Under dessa förhållanden kan inte Europadomstolen annat än konstatera att utvisningen från Lettland i artikel 8:s mening utgjorde en begränsning av sökandens privatliv och ett ingripande i deras hem.

Däremot, även om sökandena bevisligen hade ett familjeliv i Lettland, syftade inte utvisningen till att splittra familjen och hade inte heller en sådan effekt eftersom hela kärnfamiljen utvisades. Med hänsyn till Europadomstolens praxis är det tydligt att Europakonventionen inte ger sökandena rätt att välja om de ville fortsätta med sitt familjeliv i Lettland eller Ryssland. Vidare kan sökandena inte hänvisa till ”familjeliv” mellan dem och TS föräldrar vilka inte tillhörde kärnfamiljen och som inte heller har visats vara beroende familjemedlemmar. Ändå är effekten av utvisningen på familjelivet en relevant faktor för den fortsatta bedömningen. Vidare beaktar Europadomstolen sökandenas band till TS föräldrar respektive KS morföräldrar vid bedömningen av sökandenas privatliv.

Europadomstolen begränsar sin fortsatta granskning till frågan om huruvida utvisningen, i förhållande till sökandenas rätt till respekt för sitt privatliv och sitt hem var motiverad, d.v.s. om utvisningen hade lagstöd, skedde enligt ett legitimt ändamål och kan anses ”nödvändig i ett demokratiskt samhälle” för att uppnå det legitima ändamålet.

Europadomstolen påminner om att det främst är upp till de nationella myndigheterna, och särskilt domstolarna, att tolka och tillämpa inhemsk rätt. Detta gäller även avseende internationella fördrag. I det aktuella målet framstår inte de lettiska domstolarnas beslut som godtyckliga avseende tolkningen av 1994 års fördrag. Utvisningen av sökandena får därför anses ha haft lagstöd i artikel 8:s mening.

Europadomstolen accepterar vidare att överenskommelsen om tillbakadragande av de ryska trupperna syftade till att skydda Lettlands nationella säkerhet, vilket är ett legitimt ändamål enligt artikel 8.

---

¹ long-term residents

Det förhållandet att fördraget föreskriver att alla officerare som placerats under rysk jurisdiktion skulle återvända till Ryssland, även de som hade avslutat sin tjänstgöring före fördragets ikraftträdande, samt att det också tvingade deras familjer att lämna Lettland är inte i sig problematiskt utifrån Europakonventionen och dess artikel 8. Eftersom fördraget tvingade Ryssland att ta emot hela familjen kan arrangementet inte heller anses inkräkta på familjens enhet.

När det gäller den begränsning som fördraget medför i de berörda personernas privatliv är denna, med hänsyn till villkoren för officerares tjänstgöring, normalt sett inte oproportionerlig. Detta gäller särskilt för aktiva officerare och deras familjer. Även i en sådan situation kan det dock inte uteslutas att de särskilda omständigheterna i ett mål skulle kunna medföra att en utvisning utgjorde en kränkning av Europakonventionen. Situationen är annorlunda för pensionerade officerare där statens intresse för nationell säkerhet väger mindre och större betydelse måste fästas vid vederbörandes privatliv.

I förevarande mål hade NS redan pensionerats när lettiska myndigheter påbörjade en utvisningsprocess mot sökandena. Frågan är om sökandenas specifika situation vägde tyngre än faran för nationell säkerhet. Det är visserligen riktigt att sökandena kom till Lettland i samband med TS fars militärtjänstgöring. Däremot utvecklade de personliga, sociala och ekonomiska band i Lettland som var oberoende av deras status som släktingar till en sovjetisk officer. Detta har bl.a. framkommit genom omständigheten att de bodde i vanliga lägenhetshus och inte på en militärbas. Deras studier och arbete var inte heller kopplat till det militära. Vid en sammantagen bedömning anser Europadomstolen att lettiska myndigheter har överskridit sitt bedömningsutrymme och inte upprätthållit en skälig balans mellan nationell säkerhet och sökandenas intressen enligt artikel 8. Därmed har det inträffat en kränkning av artikel 8.

En delvis skiljaktig mening

Den ryska domaren instämde med domstolens majoritet att utvisningen kränkte artikel 8. Han delade dock inte majoritets syn avseende utvisningens påverkan på sökandenas familjeliv och framförde bl.a. följande. – Majoriteten har uttryckt en snävare syn på vad som utgör familjeliv än vad som annars framgår av Europadomstolens praxis. Betoningen på den traditionella kärnfamiljen återspeglar en förläggad syn jämfört med den moderna uppfattningen av familjebegreppet som råder i ett antal europeiska länder. Vidare bortser majoriteten från den starka traditionen i östra och södra Europa avseende den utvidgade familjen. I Ukraina och Moldavien finns till exempel grundlagskrav på att arbetsföra barn över 18 år ska försörja föräldrar som inte kan arbeta. Vad skulle kunna vara mer naturligt eller mänskligt än att konstatera att sökandena hade ett familjeliv med de gamla och sjuka morföräldrarna?

En gemensam skiljaktig mening

Sex av Europadomstolens sjutton domare var skiljaktiga och anförde bl.a. följande i en gemensam skiljaktig mening. – De delar till fullo majoritetens syn att fördraget mellan Ryssland och Lettland tjänade ett legitimt ändamål samt att överenskommelsen i sig om tillbakadragandet av officerarna och deras familjer inte är problematisk ur konventionssynpunkt. Däremot tar de klart avstånd från majoritetens uppfattning om att de specifika omständigheterna i målet innebar att utvisningen var oproportionerlig. Tillbakadragande av utländska militärer och deras familjer utgör ett schabloniserat tillvägagångssätt som inte lämpar sig väl att berättigas på individnivå. De anser att fördragets generella definitioner av vilka militärer och familjer som skulle lämna landet upprätthåller en skälig balans mellan de konkurrerande intressena av den enskilde och av samhället.